

Nafarkaria

• larunbata • 1999ko maiatzaren 22a

Egunkaria

Gehigarri honetan

Leitza • Nafarron Eguna berreskuratu da.

Igor Ijurra • «Konpaktua abesbatzaren lanaren isla izanen da».

Erronkaritik Maulera,

espartinen bidetik

6 MAULEON. — Rue Victor-Hugo.

Mauleko Victor Hugo karrikan zeuden lantegi garrantzitsuenak.

• ARTXIBOKOA

Garai batean, 1875etik eta 1950era bitartean, Erronkariko neskatxa taldeak Maulera joaten ziren urrian hango espartingintza lantegietan aritzeko. Oinez egiten zuten bide gehiena. Bailarako herrietatik abiatzen ziren, Arrakogoitiko gaina igo, eta Infernuko Leizean zehar Donibane-Garazira jaisten ziren. Kaserna parajera iritsi eta Maulera eramaten zituen kamioia hartzen zuten. Gainbeheran dago gaur egun espartingintza lanbidea, eta garai batean horretan aritzen zirengutxi daude egun Nafarroan. Merezitako omenaldia jasoko dute etzi Izaban ospatuko den Uskararen Egunean.

Lizarra ●

Termita izurritea elizan

XII. eta XIII. mendeko San Pedro elizan termita izurritea dago azken urteotan

Eliza barruko ostilamenduari eragin ez diezaion, astebetetz itxi egingen dute eliza. Hala, han diren izurriteak sailkatu nahi dira. Tratamenduak hiru milioi pezeta balio du.

San Pedroko elizako termitak desagertarazi nahi lituzkete.

● MIKEL SAIZ

EGA IBAIERTZEKO HIRIAK AR-te erromanikoaren adibide asko ditu. Hor daude, bertzeak bertze, Nafarroako Erregeen jauregia (Erromaniko zibilaren adibide bakarretako bat), San Migel eliza, Hilobi Santua edo Lau Rua karrikako San Pedro eliza. Azken horretan -XII eta XIII. mendeetan egina da-, termita izurrite ikaragarria aurkitu zuten aspaldian. Bertako apezaren hitzetan, betidanik egon izan dira termitak eta bertzelako animalia txikiak elizan; haatik, azkenengo urteetan intsektuok egin duten kaltea arriskutsua da oso, eliz barruko gauzak honda ditzaketeko. «Hemen bertako biztanle zaharrek beti erran didate zomorroak ikusi ditzutela han eta hemen, lurtean, eserleketan, egurra dagoen leku orotan», esan du Victorio Biurrun apezak.

Termiten izurritea elizaren

bi alboetan dauden kaperetan sumatu daiteke batez ere, bi kaperetako oholtzan, hain zuzen.

Bi zoruok 1992. urtean ipini zituzten berri-berriak, eta orain, zazpi urte beranduago, zulo eta hondaketa nabariak ikusi daitezke bertan. Halaber, bertze puntu batzuetan ere ageri dira izurritearen kalteak, eta, termitak ez ezik, sits eta kardamu izurriak ere azaldu dira prebisterioan eta sakristian.

Bi tratamendu

Termitak isopteroen klaseko intsektuak dira, hegaldunak

edo hegalgabeak, eta eguraren barnean galeriak egiten dituzte. Sitsa aldiz, lepidopteroen klasekoa da, eta gauez agertzen dira batik bat. Horiek, egurra ez ezik, zenbait espezieren larbak, arropak, oihalak eta frutak ere jaten dituzte. Azkenik, kardamuak edo pipiak koleopteroak dira, eta normalean landareez elikatzen badira ere, altzarrietako egurra jaten duten hainbat espezie ere ezagutzen dira.

Izurriteak egin dituen kalteak larriagoak izan ez daitez, ahal bezain laster izurriaren aurkako tratamendua

jarriko da martxan Lizarrako elizan. Hala, bada, astebeteko itxi egingen dituzte elizako ateak. Tratamendua hiru milioi pezeta kostako da (120.000 libera), eta hainbat produktu erabiliko dira eraginkorra izan dadin. Hortaz, bi tratamendu egingo dira; bata xiringen bidez, eta bertzea, fumigatzeko tresnen bidez. Tratamendu horiekin uste da intsektuak, neurri handi batean bederen, desagertu egingen direla, eta, era berean, zurezko gauza balioitsuak babestu egingen direla.

→ Kristina Berasain

Araitz-Betelu

Berrikuntza ugari

BETELUKO JUBILATUEK BAdute hemendik aurrera non bildu. Araxes eskola publikoaren eraikuntza berria estreinatu zenez geroztik, garai batean umeen bilgune izan ohi zen Indianoetxeak aldaketa ugari izan ditu. Beteluko Udalaren egoitza, medikuaren kontsulta, eta kultur taldeen topaleku ez ezik, erretiratuen bilgune ere izango da aurrerantzean. Araizko jubilatuek biltzen zituen Alai Elkarteak arrakasta itzela lortu zuela ikusirik, antzeko bat sortzea erabaki zuten. Indianoetxea zaharreko tokia eta Udalaren onespina, baliatu beharra zutela uste zuten edadetuek. Elkartearen kudeaketaz arduratuko den taldea ere osatu dute. Horko buru Bixente Goikoetxea jarri dute.

Beteluko udaletxean ez ezik, Arribeko elizan ere obrak egitekoak dira. Dagoeneko elizako lur guztia altxatu dute, eta eliz ataria, enbor zaharrez eta porlanaz bete dute. Lau hilabetez meza entzuterik ez da izango eliza horretan, eta, horrenbestez, Atallukoraino joan beharko dute Arribeko eliztarrak. Obretarako sei milioi pezetako aurrekontua du Arribeko elizak. Diru horren zati handi bat duela gutxi hildako eliztar batek elizari utzitako herentziari esker ordaindu ahal izango da.

→ Urko Aristi

xoko ttikia

ESTITXU FERNANDEZ

E Arratsaldeko zazpiak. Herriko plazan. Pello eta Elena:
- Orain EAKo ergel horren lagun egin behar omen gaituk.
- Bai, orain hala dun, hiru senide abertzaleak odollezko senide omen ditun, ez adoptatuak.
- Udaleko plenoetako iskanbilak, pintadak... hori dena akabatu duk, orain hitanoz solastu beharko diagu elkarrekin.
- Ohartu hadi, orain Udalean egiten ditinaten hankasartzeak ez dituztela nahita egiten, ez ditun ohartzen. Lehenago, berriz, gu izorratzeko bertzerik ez zitinaten egiten; orain ez, orain errespetuz sartzen dinat hanka.

Kontu kontari

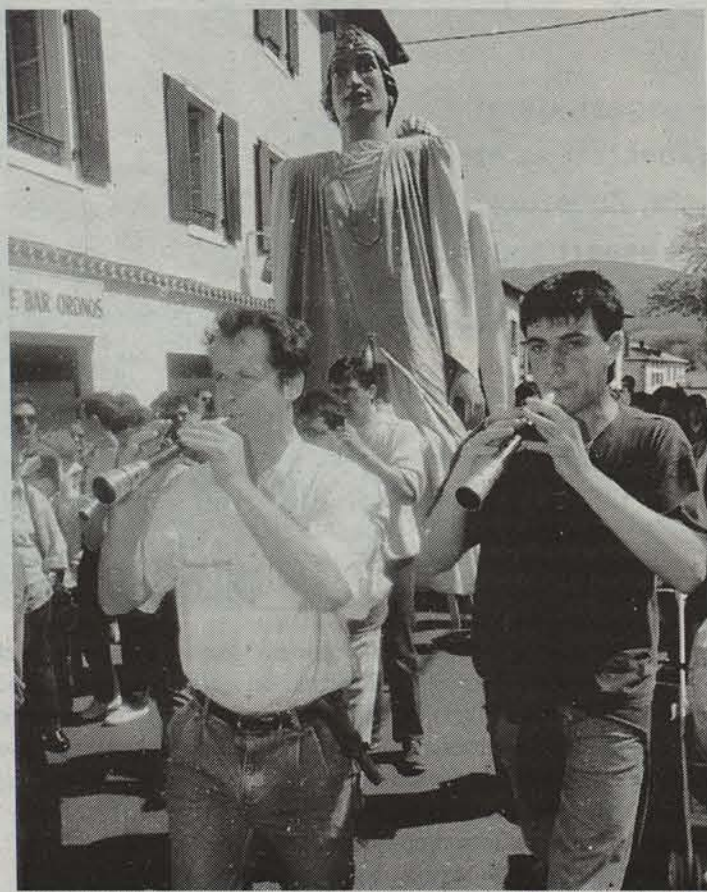
Arratsaldeko zazpiak. Herriko plazan. Joxe Mari eta Iñaki:
- Zenbat aldiz xuritu diat nire etxeko pareta beren kumeek esaldi original hori spray-z josi zutelako bertan! Iñaki fatxa.
- Orain behinik behin ez duk pinturan hainbertze gastatuko, ez duk ikusten lagunak izan behar garela derrigor?
- Ni bederen ez nauk Arranon sartuko, saludatu bai, baina guti gehiago.
Arratsaldeko zazpiak. Etxeko saloian. Ainhoa eta Mikel:
- Ekainaren 13an erabakiko ditugu, beraz, Herriko Etxean lanean arituko diren ordezkariak.

- Ordezkariek? Hori uste al dun? Sigla batzuk zeuden eta sigla horiek ditun hautagai. Jendeari berdin-berdin zaion nor dagoen zerrendan, herriko inpresentableena bertan egonda ere bere siglak bozkatuko ditun.
- Bai, baina alderdi guziek zaintzen ditiare beren zerrendak, ez diate edonor paratzen buruan.
- Bai zera! Herrietan, udaleko zerrendetan ez dun hori pasatzen.
- Nire ustez, herriaren alde eta herritarren alde lana egiteko prest dagoen jendea bozkatu behar dun. Erraxa dirudi, baina ez dun hain erraxa.

Leitza • Nafarron Eguna berreskuratu da

Etzi ospatuko da, gaur hasiko den Kultur Astearen barnean

Ekitaldiek maiatzaren 30a arte iraunen dute. Aurten berrikuntzarik ere izanen da, antolatzaileek, Baigorriko Basaizea Elkartearekin batera, Nafarron Eguna antolatu baitute etziko, Iparraldeko euskaldunekin harremanak sendotzeko asmoz.

Etziko hainbat ekitaldi antolatu dituzte Leitzaan.

• ARTXIBOKOA

LEITZAKO KULTUR TALDEAREN eskutik, 21. Kultur Astea hasiko da bihar. Heldu den asteen erakusketak, hitzaldiak, musika, bertsolariak eta beste hainbat ekitaldi antolatu dira. Euskal kultura herri-tarrei zein bertaratzen diren bisitariari ezagutarazteko asmoz egiten da urtero Aste Kulturala. Egitarauari dagokionez, beste urteetako ekitaldi asko mantendu egin dituzte. Dena dela, berrikuntzarik ere badakarte, antolatzaileek, Nafarron Eguna antolatu baitute etziko. Duela hogeit urte

ere ospatzen zen egun hori, baina eten egin zen. Ildo bere-tik, zortzi urtetan Iparraldearen Eguna ospatu zen, eta etzikoak, egun horren jarrai-pena izan nahi du.

Eguna txistulari eta txala-

partarien dianekin hasiko da, eta 10:30etan Iparraldetik etorritakoei ongietorria eginen zaie. Ondoren, kalejira egingen da Baigorriko gaiteroekin, Leitza txistulariekin eta zanpantzar eta dantzarie-

kin. 12:00etan Baiona eta Lesakako bertsolariak eta Baigorri eta Leitza dantzariak ariko dira plazan.

Ondoren, herri bazkaria izanen da. Bazkaldoan Aldudeko kantariak, bertsolariak eta gaiteroak ariko dira, eta ingurutxoak, larrain-dantza eta muxikoak dantzatzeko aukera izanen da, besteak beste.

Hainbat ekitaldi

Egun horrekin loturik, maiatzaren 26an Jean Louis D'Avant euskaltzainak Euskal Herriaren bilakaera historikoa Iparraldetik nola ikusten den azalduko du. Ez da hori Kultur Astearen izanen den hitzaldi bakarra. Hurrengo egunean Kurdistango Newroz taldea bertan bizi duten egoeraz mintzatuko da.

Musikak ere izanen du tokirik. Bihar Musika Eskolako ikasleek kontzertua eskainiko dute, eta maiatzaren 29 eta 30ean Incansables txaranga herria alaitzen ibiliko da. Horretaz gain, XX. Eskulangintza Erakusketa, antzerkia, koadrilen arteko jokoak eta herri afaria ere izanen dira, beste ekitaldi batzuen artean.

→ Idoia Martinez-Barranco

herri aldizkariak

Edurne Elizondo

Turismoaren gorabeherak

Ipar Euskal Herriko turismo bulegoen elkarteak urteroko biltzar nagusia egin du berriki Baigorri, eta bilera horren berri dakar Herria astekariaren azken zenbakiak: «Geroari buruz, errana izan da bilkura hortan gero eta gehiago aloimendu, ausagailu eta gaineratikoen eskaintzak ordenagailuen bidez egingen direla. Beste xede bat aipatu dena, indar berezi baten aintzina egitea udaberrian eta udazkenean jende gehiago ekarrazteko asteburuetako. Sail horren kondu, hunki nahi dira gehienik autoa hartuz gero, edo berdin treina, handienetik

oren pare batez edo hola aise gutarterat heltzen ahal diren jendeak. Besteak beste Bordele, Tolosa, Donostia eta Bilbo bezalako hirigune horietakoak».

«Frango xeheki aipatu dira ere jazko emaitzak, jaz udatiarrak nun nola ibili diren, gerokoarengatik ere on dela ikertzea urteko mugimendua. Nun kokatzen dira udatiarrak? Badute segur hauta! Orotarat, 96 kanpaleku, 304 hotel, eta etxetan, hirian ala baserrian, kanpotiarrentzat atxikitzen diren hoinbeste bizitegi... Euskal Herri barne hortan baino aise gehiago kostaldean».

«Nun dabila gehienik udatiarrak? Ondartz horietan hain segur, eta gero, Larrun kasakoan, Larrungo trena hartu dutenak izan baitira jaz 353.811, sekulan baino gehiago beraz! Oinez igan direnak bestalde... Miarritzeko itsas-erakustegia heldu da ondotik, 229.494 lagun izanik, aintzineko lau urtetan baino gutxiago haatik denen buru. Toki arrakastatsuak ere Sarako harpeak, Kanboko Arnaga egoitza, eta Isturitzeko harpeak. Ondotik, Florenia deitu Urruñako lorategia, eta Donibane Garazin apezpikuen presondegia deitzen duten etxea».

urdai
aren
mintzoa

Xabier Larraburu

Aberatsa niz

Eta zer, e?, eta zer? Nik ez nintuen nire aita Constructore famatua ez eta nire ama (Carnicas El Pilar-eko propietario bakarraren alaba) hautatu. Txikitant ere urrez gainezka zegoen marmitan erori nintzela esaten dute, Venezuelako osaba guztiz aberatsa hil baitzen, eta gaztelania arraro bat zerabilkiten bi abokatuk etxera etorri eta ni osabaren gauza guztien jabe nintzela esan baitzidaten. «Herederok bakarria izendatu zintuen»- esan zuten. Eta zer esan behar nuen nik? -> Ez, ez, emaiozue dena Bertsolarien Elkarteari...? Ba ez. Nik esan nuen: ba bale! Eta osabaren gorputza Euskalerrira ekarri nuen eta urrezko eta zilarrezko panteoi bat eraiki nion Beritxitosen, eta letrak diamantezkoak ziren (ziren, zeren norbaitek eraman ditu dagoeneko). Eta zer, e? Gero andregai hartu nuenean, nola jakin behar nuen nik Madrileko bankero baten alaba nagusia zela? Kasualitate pilo batzuen kate bat izan da guzti hau. Hortaz, aberatsa naiz. Eta zer? Huskeria horrengatik nire kontra iseka ari dira? «Xabi, Joseba Jakaren beken lehiaketara aurkeztea ere!». Aibalaostia! A klaro! Dirua! Aberatsa naizelako! «Xabi, zure gurasoak ostia, Venezuela erdia zure osabarena zen!, zure emaztea!... ez al duzu aski?». Bainen-bainen zertaz ari gara, e? Zertaz? Ez al ginen ba literaturaz ari? Nik uste nuen literaturaz ari ginela!, e? Konfunditua nengoan?, e? Zeren ni LITERATURAZ ari nintzen!, eta ni literaturaz ari nintzen moduan zuek DIRUAZ ARI ZARETE!!! Ohartzen zarete ezta?! Di-ru-az ari zarete!, e? Niri bost dirua! Nire nahia eleberri duin bat burutzea da! Edo olerki liburu on bat!, e?, on bat!. Aibalaostia! Eta klaro... Hortarako eskatu ditut beka! Aibalaostia! Eta zer? Hala!... mesedez! Dirua baldin bada tori, hala!, tori... hartazue txeke txuri hau eta jarri nahi duzuen zifra eta hala, pikutara, e?, pikutara. Ale majikos!... Eta utzi ni hemen lasai, e?, liburu xume bat irakurtzen, e?, zoazte zuen diru buruhausteekin literatura izorratzera beste nonbaitera!, e? Ale!

Erronkariko espartingileen bide luzea

Joan den mendean eta XX.eko lehenengo erdian Maulera espartinak egitera joandako emakumeak omenduko dituzte gaur Izaban

Urte askoan Maule izan zen espartinaren gune nagusi. Garai oparoak ziren, eta beharginak behar ziren. Bertakoentzat ez ezik, kanpotarrentzat ere bazen non ekin. Hori dela eta, Zuberoako hiriburura hainbat emakume erronkariar joan ziren espartingintza lantegietara beharrera. 1911tik 1956ra 390 neskatxa joan ziren hara.

DIELA TENPRA ANITX. URRIKO ZONAIDEN EGUNETAN. 1875etatik 1950era. Erronkariar gazte talde bat Maulerantz abiatu da. Artzainak Bardeetara jaitsi dira. Begiek tristuz diete agur beste negu bat etxex kanpo. Arrakotiko gainetik esan diete agur ibarrari. Hilabete gogorak izanen dituzte lanean. Infernuko leizean zehar jaitxerazi ekin baino lehenago gaste batek itxarionez dio: 'apirila arte, aita'. Noizean behin, gazteek atzerantz begiratzen dute. Gainean bi pertsonak agur egiten diete besoak gora dituztela. Eguna dugu anitx garbi, lantxer gaxtoak ez bitu buria erakutsi». Erronkariko Kebeñeko euskara taldeak erronkariaraz bildutako pasarte horrek laburbiltzen du hainbat urtetan mendiz mendi Maulera joan ziren neskatxen bizimodua.

Begirada atzera bota

Zuberoako hiriburuan XIX. mendean garatu zen espartingintza eta egun gainbeheran badago ere, oso garai onak ezagutu ditu. Herrialdean laborantza eta espartingintza izan dira jendearen betiko ogibide. Zuberoako Ikherzaleak taldeak 150 ans de 'Espadrille à Mauleon' egin ikerketaren arabera espartinaren urrezko aroa 1900etik 1918ra izan zen. Garrantzi handia izanzen zuten sei lantegi garatuko zira Mauleon: Beguerie, Bidegain, Çarçabal, Bardos, Barraque eta Cherbero. Hori dela eta, urte gutxitan espartingintzak aurrerapauso handiak emanen zituen. Hala, lantegietan 1896an espartinak egiten 537 langile ari ziren, eta 1914an 1.585 lagun ziren. Lana sobran zegoen, eta ez zen aski Maule eta ondoko herrietako jendearekin. Hori dela eta, mugaz bestaldeko bailaretako jendea ekarrazazi zuten lanera. Erronkaritik, hain zuten. Espartingintzan emakumeak aritzen ziren batik bat, eta haiek joan ziren Maulera. Urriarri maleta egin eta ekainera arte ez ziren etxera itzultzen. Erronkariko edozein herritatik abiatzen ziren sailka. Ikherzaleak libu-

Gumersinda Goñi:

«Ez zen lan gogorra izan. Oso polita zen espartinak egitea, baina ordurako ez zegoen lanik. Goizeko zortzietan hasten giren lanean, eguerdian etxera bueltatzen ginen bazkaltzera, eta gero ordu bietatik seiak arte aritzen ginen berriro»

ruan esaten denez, ohiko hitzordua Burgin zuten. Arratsaldean Juan Pito izeneko bordara joaten ziren gaua pasatzera, eta goiza argitzarekin batera Arragoitiko gainera igo eta Infernuko sakanan zehar Casernaraino jaisten ziren, Santa Engrazitik hurbil zegoen tokira. Han Maulera eramaten zituen kamiola zuten zain. Askok Glaria aterpean egoten ziren lan denboraldiak irauten zuten zortzi hilabeteetan. Bigarren Munduko Gerraren ondotik, asko igo zen espartinen salmenta. «1939an produkzio nazionala hamar milioi ingurukoa izan zen», dio Ikherzaleak taldeak. Baina garai oparoak gutxi iraunen zuten. Kontuan izanik oinetakoon %60 meategietako langileak jantzeko erabiltzen zirela, gerra ostean hartutako segurtasun erabaki berriak hankaz gora jarriko zuten espartingintza. Jadanik ez ziren ziurrak eta ez zituzten meategietara saldu ahal izan. Horretaz gain, makineria gero eta gehiago sartuko zen lantegietan eta lanpostuak sobran izanen ziren. 50eko hamarkadan, krisia dela eta, ohiko espartinaz gain, enpresariak produktua aldatu egin behar izan zuten, beste herrialde batzuen lehiakortasuna gero eta handiago zelako. Kordadun espartinaz gain, fantasiakozkoak, lanekoak eta kirola egitekoak egiten hasi ziren. Dena dela, ahalgin horiek alferrik izan dira eta espartinaren gainbehera hasi zen.

Gainbehera

Maita Tauzin mauletarrak erronkariar asko ezagutu ditu, haiekin batera urte askoan aritu baitzen lanean espartin lantegietan. Egund, 62 urte ditu. Bere seme Maudin 30 laguneko espartin enpresa zuzentzen du. Bera espartingile bezala hasi zen Zuberoako kooperatiba batean. Bost edo sei langile Espartina Kooperatiba egin zuten eta han bederatz

Desargen Cherberogian hainbat emakume enplegatu garai batean. • ARTZAINA

urte eman zituen. «Zuberoan bazen lana, eta bizi zen lantegi horietatik. Mauleko karrika inportanteenean, Victor Hugo etorbidean, baziren espartingintzako lau lantegi. Trenzak, korda, zolak dena egiten zuten Zuberoa

osoarentzat», gogoratu du. «Orai lantegi guztietan batzen diren bezainbeste langile bazuten lantegi bakoitzak», gaineratu du pentsakor. Maitek erronkariarrek Francoen garalan

Azken tesigantzak

XIX. mendearen azken laurdenetik XX.aren erdialdera bitartean Maulera espartinak egitera joan ziren erronkariarren artean gutxi bizi dira egun, eta, tamalez, denborak eramaten ditu haien oroitzapen eta bizipen gehienak. Hala ere, oraindik bada norekin mintzatu. Egund, urteekin nahastu egiten bada ere, garai haiek gogoan ditu Gumersinda Goñi amonak: Erronkari herriko Estrada etxean jaio zen bera. 1910ean. Egund, 90 urte ditu. Gor samarra dago, eta makilaz lagunduta dabil, baina burua argi du, eta umore onean igarotzen ditu egunak Iruñean, alaba baten etxean. Zortzi anai-arreba ziren, eta 1930eko burrian bera eta ahizpa Zuberoako hiriburura joan ziren: bide gehiena oinez egin zuten, aurreko urtetan Mauleon espartinak egiten egonak ziren beharginen moduan. Orduan 20 urte zituen berak, eta ahizpa gazteagoa zen. «Erronkaritik goizean goiz aterata eta, Arrakogotiti igoz, menditik joan ginen. Txango bat izan zen. Herriko mutil gazteek eramaten zizkiguten maletak eta laguntzen ziguten bi-

dean. Mugaz bestalderetan, Donibane-Garazi pasatamioneta bat hartzen genuen, estuleraino eramaten gintuzten. Baxka ginen, eta eguna bidaiatzen ginen. Espartingintza gaitzeran zegoen eta ez zuten Hegoi langileen beharrik. Lan baldin amurrak ez ziren arren, bera obaten etxean ostatu hartuta oso zara egon zela dio. «Ez zen lan gogozan. Oso polita zen espartinak egitea, baina orduko ez zegoen lanpostu zortzietan hasten giren lan eguerdian etxera bueltatzen bazkaltzera, eta gero ordu bietatik seiak arte aritzen ginen berriro»

inguruan tela jarri eta makinaz josten zituen. Lehortzen zirenean sailkatu egiten zituzten. «Kalamu zuntzazko zola zuten, eta beltzak eta zuriak egiten genituen. Ahizpak zintak pasatzen zituen», gaineratu du. Zuberoarrekin izandako harremanaz ere mintzatu da. Han frantsesa eta gaztelania besterik ez omen zen egiten. «Gehienetan gaztelaniaz hitz egiten genuen. Zaharrek ere ez zuten euskaraz hitz egiten, denak gaztelaniaz». Gutxiarekin bizitzen ohiuak, emakume haientzat espartinak egiten irabazitakoa dirua zen. «Behar genuen jantzi guztia egin genuen. Handik ekartzen genituen treburako harizko mahai-zapiak, familia osoa janzen genuen, denentzako denetarik ekartzen genuen», dio. Bi herrialdeen arteko joan-etorriak eta harremanak handiak baziren ere, zekartena mugan pasatu behar zen. «Espartinak eta jantziak ekartzen genituen, lagunak genituen benta batean gordetzen genituen; Juan Pito benta zen, eta ahal zutenean Izabara jaisten zizkiguten», dio irribarrez.

• MIKEL SAIZ

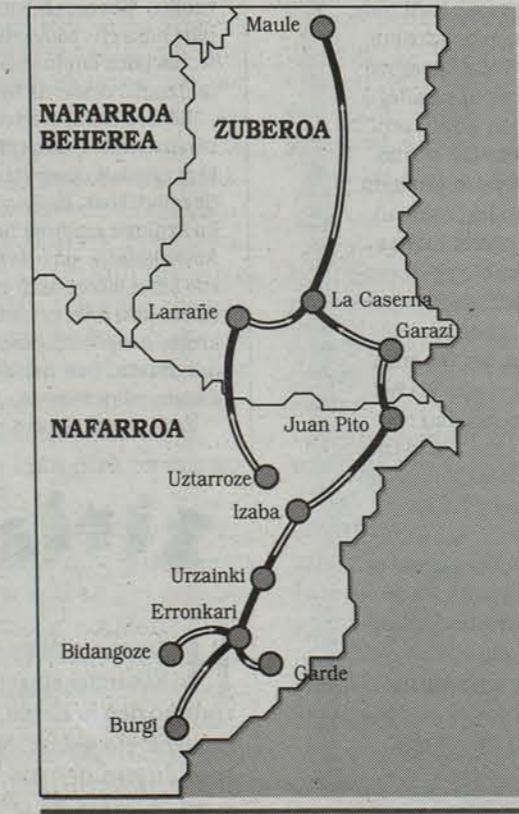
ezagutu zituen. «Gerra Zibilean etorri ziren beste aldetik asko. Mendiz mendi etorri ziren miseria handian, ez zen urruti muga. Errefuxiatuak ziren, ez zuten jantzia besterik ekarri berekin. Jente horiek egin dute beren familia Maule Gainea auzoan, eta kasik denak bizi ziren hor», azaldu du. Eta, nola ez, Maulera etortzen zirenak haiengana joaten ziren, komunitate bat osatzen zutelako. «Orduan bazen guztientzat lana, egiten genuen astean 48 orren lan eta gero etxerat ere eramaten zen lana. Espartinaren marrazkiak egiten aritzen ginen gauetan gutretako dirua biltzeko». Era berean, haien artean ez zuela euskaldunik ezagutu azpimarratu du. «Gu frantsez aritzen ginen eta haiek espainolez. Euskaraz ez zen maite lehenago lantegietan».

«Ez da industria erraza, ez da saltzen ahal biziki kario, nahiz eta Txinatik ekarritakoak kalitate txarra izan, eta bihamunean haietarako diren. Ez dute hemengo berballoa, baina jendeak erosten duelarik ez dio so egiten kalitateari, so egiten du polita dela. Irudi du bera dela, baina bi egunen buruan ez duzu zapatarik», azaldu du. Tauzinen irudiko, lantegi txikiak jarraitu beharko dute, baina kudeaketa estuki jarraitu beharko dute. «Etxandik hartzen ez duen komanda txikia lantegi txiki batek har dezake. Ez da behar langile asko», azpimarratu du. Horretan aritua denez badaki zer den espartinak egitea. Beraz dioenez eskuz egunean 14 egiten dira, eta mekanikaz 800 pare simple. «Fantasia egiten bada, garestiagoa da. Urtero aldatzen da moda. Urte batez behar duzu tresneria aldatu moda bezala eta biziki karioa da. Aldiz, simple egiten bada mekanikaz egiten da eta tresneria bera da».

Espartingintza beharrezkoa bada ere, Kebeñeko elkarteak erronkariko neskatxa haien ibilerak eta lana goraiatu nahi ditu. Uskaren Eguneko ekitaldira garai hartako lekuko bakarra joanen den arren, Bisi Garces Izabarra, desagertutako eta bizi diren bakanel eskainitako omenaldia izanen da. Hitzordua Izabako Museon da gaur, 12:00etan.

→ Irene Arrizurieta

Erronkariko espartingileen bidea

J. APEZTEGIA

Klasiko bitxi • arront klasiko

Joxemiel Bidador

Harrietaren ekarpen lexikoa

Bi dira euskalgintzan bere arrastoa utzi duten Harriet abizenekoak -zer gisa ere, hegoaldeko Arrieta abizenari lekiokena hots-, Martin aitaxia eta Maurizio biloba; tartean Pierre aita eta Fabien anaia ere izan ziren, Hiribarrenek izkiriagai izan zituenak...

ESAN BEZALA, HIRIBARRENEK bere *Eskaldunak* 1853.eko olerki erraldoian Harriet aikoaren aipua bazekarren: Haltsuco cen Harriet yute ohorezco, / Utzi duena ume bera idurico: / Aphez arropa dute bieç garraiatzen, / Izpiritu dutela guciec aithorzen. / Ecin ukhatua da, badute mihia / Urrezcoa duena hitzezco yaria; / Bat escola guidari Baionan higtatzen, / Omenic ederrenac duela beztitzen; / Semenarion da bigarrena nausi, / Bere hegalitaco guti du ikusi, / Hainitz gauzaz burua bethe du gazteric, / Ene ustez guti du bere parecoric, / Yaincoac eman dio gaindiz izpiritu, / Laguntzen ere berac dohainac baditu, / Gose da liburuen, ez huzcur laneco, / Nahi edo ez yakin behar da holaco.

Martin Harrietek, Jean izeneko teila saltzaile baten semeak, erret notari ziharduen Larresoron, 1741.ean eta Baionako Fauvet erregearen inprimadoriak baitan *Gramatica escuaraz eta francesez, composatua francez hitzconça ikhasi nahi dutenen faboretan* izenburuko idazkia argitara eman zuenean. Hagitzez lan zabalagoaren lehenbiziko laurdena baizik ez zatekeen honakoa, haatik bertan iragarri gaztelera-euskara hiztegia edota Lapurdiko foruak zein azturak oraino ezezagun irauten zaizkigu, izkiriatu zituentz gauza ziurra ez delarik. Larramendik ezagutu zuen Martin Harrieten lana eta gramatikari darraizkion hiztegiez baliatu zen hein batean; hiztegi hauek oixtitan eman zituen argitara Joseba Andoni Larrak ASJU-ren kalerretan *Harrieten gramatikako hiztegiak*. Aurretikago ere, Bozas Urrutiak Harrieten liburuari hasiera ematen dioten hiru onarpenak berrargitaratu zituen BAP-en, hau da, Milafrangako erretorea zen Robin apezarena, Ziburuko zen J. Darretxerena, eta Larresoroko

apezgaitegiaren zuzendaria zen Dagerrerena, lehenbiziko biak euskaraz eta hirugarrena frantsesez eginak direnak: Haguitz progrotchossa içanen dela francesa ikhassi nahico duten escualdunençat (...) hemen caussituco dute.berce nihon aurkhitcen ez den escuarazco hitcen hedadura, berboen demboren diferentzia eta batçuec eta bercec francesarequiñ duten aria (...) liburu hunen authorac aguincen darozquigun ondocec oraiño hobequiago eçagut eracico dute gure hitzconça çahar beçain ederraren precio gucia (Robin); Gu escualdunac, erresuma berecoac, lagunça horren escasez edo objet handi hequien eçagutçaz gabetuac içan behar guinduen, edo francesaren ikhasteco berriz campoan despendio handien eguitera bortchatuac guiñean. Jaun Harriet Notari errialari dlogu esquer, ceren escuara eta francesezco Gramatica huntaz bideac errechtu darozquigun (...) escuarac francesarenganic urruntasun handia duela dirudien arren, haiñ hurbildu du bata bercearenganic non orobat balia baititeque francez escuara ikhasi nahi dutenençat, nola escualdun francesa iaquiñ nahi dutenençat, ecen ez choilqui haiñec hemen aurkhituco dituzte hitcen sensuac eta berboen demborac arrimu errach batean emanac, baiñan oraiño eçagutuco dute escuara berean eguiña den hautu justua. Hortic agueri da ceñi important den Gramatica hau arguitarat ematea (Darretxe).

Martinen biloba zen Maurizio Harriet Haltsun sortu zen, 1814.eko irailaren 14an. Larresoroko apezgaitegian zein Pasaiako josulagunen ikastetxean ikasi ostean, Parisko San Sulpizio apezgai-

tegian sartu zen, 1842.ean apeztu zelarik. Baionako apezgaitegi haundian irakasle ihardun ostean Madrilgo Saint-Louis-des-Français eliza, erietxe eta eskolako zuzendari joan zen 1855.etik 1878.era. Urte horretan berean, eri zegoen eta, etxera joan zen eta bertan zendu zen 1904.eko otsailaren 16an. Madrilera aitzin, Baionaldeko giro euskaltzalean jada ezaguna egin zen Maurizio; bera izan zen D'Abbadieren laguntzailerik hobereña Urruñan 1873.ean egin ziren lehenbiziko lore-jokotan, eta nahikoa ezaguna da Dassancerekin batera Haranederren testamentu berriaren editorea izan zela 1855.ean -Haranederrena baino Harrieten beraren testua ziruditen lau ebangelioen moldatzailea, bada, ia lerro guztietan ikuturen bat sartu baitzuen-.

Hiztegia bizitzaren azken urteetan moldakatu zuen Mauriziok, Haltsun zegoela; ez zuen argitara eman nahi izan, eta hil ostean, esku-izkribua inprentarako prest bazegoen ere, Larresoroko apezgaitegiaren liburutegian geratu zen. 3.536 orrialdeko lan mardo hau ez zuen Azkuek profitatu, bai ordea Lhandek, askotan hitzez hitz Harrietek dioena kopiatuz. Arras hiztegi aberatsa dugu Mauriziorena; sarre-rak euskaraz eta ordainak frantsesez dira, bai eta maiz gaztelera ere; euskalkia beti ematen da, eta askotan ere egileen adibideak -130 idazleren aipuak darabil Mauriziok edota etimologiak. Nahiz Harrieten hiztegia orain arte bere berean argitara eman ez den, 1987.ean Henrike Knórrek aurkeztu doktorego tesia badugu, *Para una edición crítica del diccionario de Maurice Harriet*, non Lhandek Harrietion morrontza aski agerian utzi baitzuen.

etorri ahalean

Patziku Perurena

ooo

Tokatzentzik, astori konpittek!

HAMAICA ALDIZ ADITUA, esanera hori, mutikotan. Bataio- ren batean bilduta «Xarden Itxera konpittek erostera» joaten hasi nintzenetik, ikasi nuen, berriz, izatez «konpittek» (guk hala esaten genien Goizuetan beti) zer ziren. Behin bixiatu eta gero, huña poza gurea, mezondoren batean, osabaren batek edo, esaten bazigun: «to bi pezta, ta erostzik konpittek; biño denak ez yan el eraman batzuk itxekori re». Oi, zeinen ernegarria zen pobrezta hu- ra!

Konpitte edo beste goxoki klase asko, Erdi Arorako ba omen zen gurean, batez ere errege eta jauntxo aberatsen otorduetan, baina, artean, gutxi garestixkoa diruz urri samar bizi zen jende soillarentzako. Hasiera batean, jende zezakeneren luju apartekoa izan zen, beraz, konpitte kontua; eta giro hartantxe sortuak ditugu, esanera zaharrok ere:

«Eztuk konpittak, astontzat iñak!

«Bai tokau be, astuai konpittak!

«Tokatzenzik astori konpittek!

Ez zirela, alegia, jendaje nabar zarpailarentzat eginak, aparteko gauza goxo eta fin haiek; eta hartatik gero esanera, inolatan ere ez datozkion graduak eta jazkerak erakutsi nahi izaten dituenari leporatua.

Egundaino ezagutzen den konfiteriko libururik zaharrena, XV mendekoa omen da, katalan batena: «Libre de totes maners de confits». Eta nere bihotzeko konpitte hitza ere, badirudi, lat. confectus (alea landu) > franc. (catal.) confit delakotik heldu dela.

Liburu zahar horretan, ongi bereizten omen ditu egileak azukrez egindako konpitteak eta ez-tiz egindakoak, izan ere, ordurako azukrea ezaguna bazen ere, Ameriketatik sartutako kakao edo beste labore asko erabiltzen sueto hasi arte, ez baitzen azukrezko konpitterik bertakotu eta herritartu, han nonbait XVII. mende erdira arte edo.

Erdi Aroan, inolako araudirik

ez izatean, espeziarioak, botike- roak, herbolarioak, perfume- gileak, argizarigileak eta konfiteroak elkarrekin nahaste samar ageri dira, harako Xenpelarren bertso aldrebes sonatu hartan bezala:

*Aranon sortu dira
amalau nobiyo;
zortzi konfitero ta
sei botikario...*

Baina, Nafarroan, aurreneko ordenantzak 1568an sortu zirenetik, argizarigileak eta konfiteroak zaku berean beti: «gremio de cereros y confiteros» XVI-XIX mendera arteko dokumentuetan. Izanaz ere, erleak sortzen baitzuen, argizaria, kandelak eta beste egiteko ezkoa, eta baita konpitteak egiteko ezitia ere, eta horrexegatik argizarigileak eta konfiteroak gremio bereko. Eta horrek erakusten du ederki, konpitteak egiteko ezitia erabiltzen zela endemas, hasiera batean behintzat, gero azukrea gailendu bazen ere.

Esan liteke, mende honen erdira arte, herri kozkor gehienetan bazela argizarigile eta konfitero edo txokolateroren bat, erdarazko eskuizkribu zaharretan behintzat, hor agertzen dira «maestro cerero, confitero, alias chocolatero» eta gisakoak noiznahi.

Batez ere, herriko festa haunditan, Eguberrian, Ihautetan, Pazkotan, ezkontzatan, bataiotan eta holakotan ateratzen ziren konpitteak, aparteko gutxi moduan, eta herrian bertan ofiziorik ez bazen, kanpotik etorko zen konfiteroa. Hanako herrikanta zelebre hark dioen gisan:

*Saltzen, saltzen
zaku txiki baten karameluak.
Esta muy bien!
esaten du konfiteruak.
Cuando vamos
a Otxandiano,
a pasar el Carnaval,
mecagoen la mar!
tomaremos chocolate,
oiñal zar zar batian.*

Ez dakit zergatik, baina, konpittek, konfiteria, konfiteroa hitzak xalo egiten zaizkit, badirudi, mizka goxo gisan itsatsiak gelditu direla nere gogoan.

Ziria

• Motxorrosolo •

Foroak

HAUTESKUNDEEN GARAIA, KALAKA DUGU SASOIKO FRUITUA. Elkarrizketaren beharra inoiz baino gehiago azpimarratuko den honetan, elkar aditu ere ez dute egiten politikari askok eta askok. Nafarroa Garaian, foroan alorrean noiztzen dugun defizita, berriz ere azaleratua, ez dirudi hori guztia zuzentzeko saio eraginkorrik izanen denik.

Igor Ijurra

© Etxarri-Aranazko abesbatzako zuzendaria

«Koruaren isla izanen da konpaktua»

Laster 26 urte beteko ditu Etxarri-Aranazko abesbatzak. Kantatzen urte ugari dabilzan arren, oraindik ez dute kalitatezko lanik kaleratu. Dena dela, denbora honetan hartutako eskarmentua aprobeztatuz, aurki disko konpaktu bat plazaratuko dute. Eliz musikak, profanoak eta euskal katek osatuko dute lana. Abesbatzaren isla izanen da bilduma, eta lehenengo grabaketak Bakaikuko elizan egin dituzte jadanik.

● MIKEL SAIZ

MUSIKA ZAINETAN DARAMA Igorrek; musikaren alde guztiak ezagutzeko espabari zaio.

■ **Zergatik erabaki duzue lehenengo konpaktua orain grabatzea?**

Grabaketa bakarra dago, 1983koa. Orduan abesbatza Tolosako lehiaketara joan zen, eta han abestutakoak grabatu zituen. Atera zen zinta kalitate eskasekoa zen, eta ez zen askorik saldu. Oraingoan, berriz, nahi duguna da serioago lan egin. Batetik, hamasei urte daramagu grabaketarik egin gabe, abesbatzaren soinua aldatu egin da, jende berri asko sartu delako. Horretaz gain, kontzertuetara joaten garenean ea grabaketarik ba dugun galdetzen digute beti. Azkenik, lehiaketa edo jaialdi batera joateko orduan zinta zahar bat bidali beharrean, hobe da grabaketa on bat bidaltzea, konpaktu batean jasoa. Konpaktu bat grabatzeak izen ona ematen du.

■ **Zer jasoko du lanak?**

Hasieran Sakanako konpositoreak sartzea pentsatu genuen, baina oso murrizta geldituko zen. Hori dela eta, lehenengo konpaktua izanik abesbatza abesten ditugun kantak laburbiltzea pentsatu dugu. Hori bai, Sakanako bi konpositore sartu ditugu: Lorenzo Ondarra bakaikuarra, eta Felipe Gorriti uhartearra. Halaber, jasoko ditugu XIX. mendeko musika erromanti-

koa, eta XX.eko eliz musika eta profanoa. Lorenzo Ondarraren sei *Gabon kantak* izanen dira.

■ **Hamasei urteotan abesbatzaren soinua aldatu dela aipatu duzu. Zer bilakaera izan duzue?**

Tinbrea aldatu da. Badauzkat duela 25 urteko grabaketak, baita neronek koruan hasi nintzenetik gaurdaino grabatutakoak ere. Urtez urte doinua aldatuz doa. Badaude hogeitau lagun orain hamabost urte zeudenak, baina jende berria ere etorri da, eta azken urteetan ahots teknika landu dugu. Zuzendari bakoitzarekin aldatzen da soinua eta kantatzeko modua. Duela 25 urte Etxarriko koruak oso fuerte abesten zuen, eta jendea liluraturik geratzen zen bolumenagatik. Orain entzuleak ez du bolumena bakarrik eskatzen, besterik ere nahi du. Nire nahia ez da sekulako ahotsak ateratzea bakarrik, beste gauza asko ere landu behar dira, eta horretan koruak aurrerapausoak eman ditu.

■ **Zein izan dira pauso horiek?**

Abesbatza sartu nintzenetik berehala ikusi nuen ahots teknikan lan egin behar genuela, eta Maria Eugenia Etxarren Iruñeko soprano batekin ikastaroak egin ditugu. Bestalde, jende askok solfeo eta kantuko klaseak hartu ditu. Jendeak lan egiten du bere kabuz. Irailean

ere egingen dugu ikastaro bat. Esperientziak ere laguntzen du, kontzertuetan ariz eta errepertorio berriak sartuz ere; eskarmentua lortu dugu.

■ **Euskal musikak, beraz, lekua izanen du zuen lanean.**

Koruaren isla izanen da konpaktua. Euskaraz hamarren bat kanta sartuko ditugu, diskoaren erdia edo. Ondarraren *Gabon kantak* sartuko ditugu, eta beste pare bat abesti: *Mendigaina*, Alacanteko konpositore batek Xabier Lizardiren olerki baten oinarriturik egina, eta *Aunitz urtez*. Baztango mutil-dantzaren omenez Jon Oñatibiak egindako kanta, besteak beste.

■ **Duela bi aste hasi zineten grabatzen. Falta dena noiz eta non egingen duzue?**

Hasi ginen Bakaikuko elizan. Txikia da, baina oso

akustika egokia du, ez dauka oihartzun handirik. Berrogeita hamar lagun gara, eta Iruñera mugitzeko zaila da. Egozia iruditu zitzaidan, eta Aursart Orioko disketekeoak ondo zegoela esan zidan. Gure asmoa da grabaketak irailean eta urrian bukatzea. Ekainean eta uztailean kontzertu ugari dauzkagu, eta abuztuan jai hartzen dugu. Horregatik, irailean eta urrian beste saio pare bat egingen ditugu, Bakaikuko elizan edo Etxarrikoan. Uztailean emanen ditugun kontzertuetan zuzendari grabaketa batzuk ere egingen ditugu seguruenik. Ahal den material gehiena izatea nahi dugu, eta hortik aukeratu. Beharbada kantu batzuk zuzendari kantatutakoak eta besteak estudioan grabatutakoak sartuko ditugu.

■ **Zu bezain gaztea da abesbatza?**

«Orain entzuleak ez du bolumena bakarrik eskatzen. Nire nahia ez da sekulako ahotsak ateratzea bakarrik, besterik ere landu behar da, eta horretan koruak aurrerapausoak eman ditu»

Igor Ijurra etxarriarrak ekainean 26 urte beteko ditu eta jadanik eskarmentudun zuzendaria da. Gidatzen duen abesbatza kantari hasi zen, baina aurreko zuzendariak postua utzi zuenean berak hartu zuen taldearen ardura. Orduan, hemeretzi urte besterik ez zituen. Beldurra uxatu eta geroztik taldearen lana hobetzen saiatu da. Astean bitan eta askotan hirutan entsaiatzen dute.

Opuseko Unibertsitatean zuzendaritza ikasi bazuen ere, pianoa, armonia, kantua ikasi ditu, eta aurten solfeo irakasle titulua ateratzeko ikasten ari da Pablo Sarasate kontserbatorioan. Majina bat ikastaro ere egin ditu: Euskal Herriko Abesbatzen Elkartearen eta Leidan, besteak beste. Orain berriz, Alemaniara doa hamar egunetarako zuzendaritza gehiago trebatzeko. Zuzendari profesionala izatea oso zaila dela badakenez, aurten musika titulua ateratzen badu eskolaren batean lana aurkitzen saiatuko da.

Hamahiru urtetan ez omen zuen musika klasiko ikusi nahi ere, baina azken urteetan ez du koru musika edo folk-a besterik erosi. Hala ere, heavy-a, pop-a edo euskal musika maite ditu. Musikaz landa, dantza eta txistua ditu gustoko, baina aritzeko betarik ez. Bestalde, geografia, historia eta arte liburuak irakurtzea du afizio. Abesbatzak gainera, horiek garatzeko aukera ematen dio, emanaldiak direla medio, bidai franko egiten dituztelako.

Ez. Denetarik dugu, hamasei urtetik hasi eta 62ra arteko abeslariak daude. Nahiko soinua nahiko orekatua dugu. Etxarri 2.300 laguneko herria izanik, ezin da aukeratu, baina oreka polita lortzen dugu.

■ **Nolakoa da Euskal Herriko abesbatzen maila?**

Euskal Herriko mailarik altuena Gipuzkoan dago. Arrazoi zuzendarien prestakuntza da. Nafarroan, zuzendariak, oro har, ez dira prestatzen. Lau edo bost lanean ari gara, baina beste asko ez dira berritzen. Zuzendari bat ez bada prestatzen, nola demonio egingo du gora koru batek? Gainera, hemengo musika hezkuntza oso urria da. Alemanian edo Errumanian, adibidez, haurrak lau urterekin hasten dira musika ikasten.

→ Irene Arrizurieta

Nafar Kronika

Gontzal Agote

Nire erantzukizuna

Artikulu hau idazten ari naizen bitartean milaka tona lehergailu ari dira ondoko eraikin, plaza eta lorategietan eztanda egiten. Zarata gortzeko modukoa da eta gaua argitzen duten eztañak izugarri politak izango lirarteke su artifizialak izango balira. Baina ez, umeen negarrek ez dute miresmenarako tarterik uzten, ezta halen gurasoen izu aurpegiak ere, hurrengo misila noiz eta non eroriko zain ematen dute gau-eguna. Hildakoak pilatzen dira errepedetan, inork ez baitu adorerik bertatik kentzeko eta suntsitutako hiri, ke beltzaren artean ezkatututa, bere patuaren zergatia galdetzen dio munduari. Belgraden nago eta hurrengo errorea izan naiteke.

Artikulu hau idazten ari naizen bitartean hamaika haur, gazte eta zahar lokatzaren artean pilatzen dira, kanpaina denda moduko baten azpian. Gosetuta gaude, hona ekarri gintuztenetik ez dugu mokadurik jan eta inork ez digu arrazoirik ematen. Aurreko urteetan inondik ere ikusi ez ditugun militarrek baino ez dira ikusten, USA jartzen duen uniformeetan babestuta, ez dute albanieraz hitz egiten eta inork ulertzen ez dituen oihuak botatzen dituzte. Diotenez, gure salbatzaileak dira; gaur etorri da bisitan aktore eza-gun bat omen zena eta denok txalotu behar izan diogu kameraren aurrean. Gizon-emakume talde batek negar egiten du txoko batean, horietako baten semea mendietan hil dute, bere lurra defendatzera atera zelako. Kosovoarra naiz eta Albaniako errefuxiatu gune honetatik ezagutzen ez dudan herrialde batera eramango naute bihar. Auskalo itzuliko ote naizen.

Artikulu hau idazten ari naizen bitartean telebista piztuta dago. Arrakasta hitza entzuten dut, hiru zubi gutxiago. Errorea hurrena, hoge pertsona gutxiago, berdin dio kosovoar zein serbiar. Ez dut indarririk telebista itzaltzeko, jeneralak eta uniforme gehiago, arma ultramodernoak, politikarien ahalegin saiatuak, batzuen ankerkeria, giza laguntza, nato, nato eta nato. Nire etxean nago eta hiltzaileen laguntzailea naiz.

gure aukerak

KONTZERTUAK

- ▮ **Iruñea:** Luar Na Lubre taldeak kontzertua emanen du gaur, 21:00etan, Gaiarre antzokian. Sarrerak 2.500 pezeta balio du.
- ▮ **Barañain:** Niko Etxart kantariak kontzertua eskainiko du gaur, 20:00etan, Haizea Elkartearen.
- ▮ **Burlata:** Skalariak, Koma eta Pottor's taldeen emanaldia izanen da bihar, Askatasuna ikastetxean.
- ▮ **Aurizberri:** Roberto Casado txirula joleak eta Elisabeth Colard harpa joleak kontzertua eskainiko dute etzi, 18:30etan, elizan.
- ▮ **Iruñea:** 321 Sextet jazz taldeak joko du datorren asteazkenean O' Connor's tabernan, 23:00etan.

ERAKUSKETAK

- ▮ **Iruñea:** Orain dela ehun urteko nafarren bizimodua islatzen duen erakusketa ikus daiteke Gotorlekuko Arma Aretoan, hilaren bukaera arte.
- ▮ **Iruñea:** Maiatzaren 28a arte ikusgai izanen dira Iruñezar euskaltegian 9, 10 eta 11. Korrikako argazkiak.
- ▮ **Burlata:** Donejakue Bideko argazki erakusketa ikus daiteke hilaren bukaera arte Kultur Etxean.

ANTZERKIA

- ▮ **Barañain:** AZ taldeak *Misterio Bufo* lana antzeztuko du datorren ostegunean, 20:00etan, udaletxeko ekin-tza anitzetarako aretoan.
- ▮ **Burlata:** Truke taldeak *Kontu kontari* lana jokatu du astelehenean, 15:00etan, frontoian.
- ▮ **Zangoza:** Teatro Paraisok *Yo soy un oso* lana eskainiko du bihar, 18:30etan, Karmengo Entzutegian.

▮ **Zizur Txikia:** Teatro de la Resistencia taldeak *Don Quijote* lana antzeztuko du gaur 19:30etan, frontoian.

BESTELAKOAK

▮ **Iruñea:** La Pamplonesa musika bandak ondoko postuak bete nahi ditu, lehiaketa bidez: txirula, klarinetea, klarinete baxua, klarinete bostekoa, tronpa eta fagota. Lehi-

ketan parte hartu nahi duenak ekainaren 15a arte du epea. Eskakerak Iratxe Monasterioa kalea, 6, behea helbidera igorri behar dira. Informazio gehiago nahi duenak dei dezala 948-420576 telefonora.

▮ **Azkoien:** Nafarroatik kanpo bizi diren nafarren eguna ospatuko da etzi. Goizeko 06:00etatik aurrera hainbat ekitaldi antolatuta dira: dia-

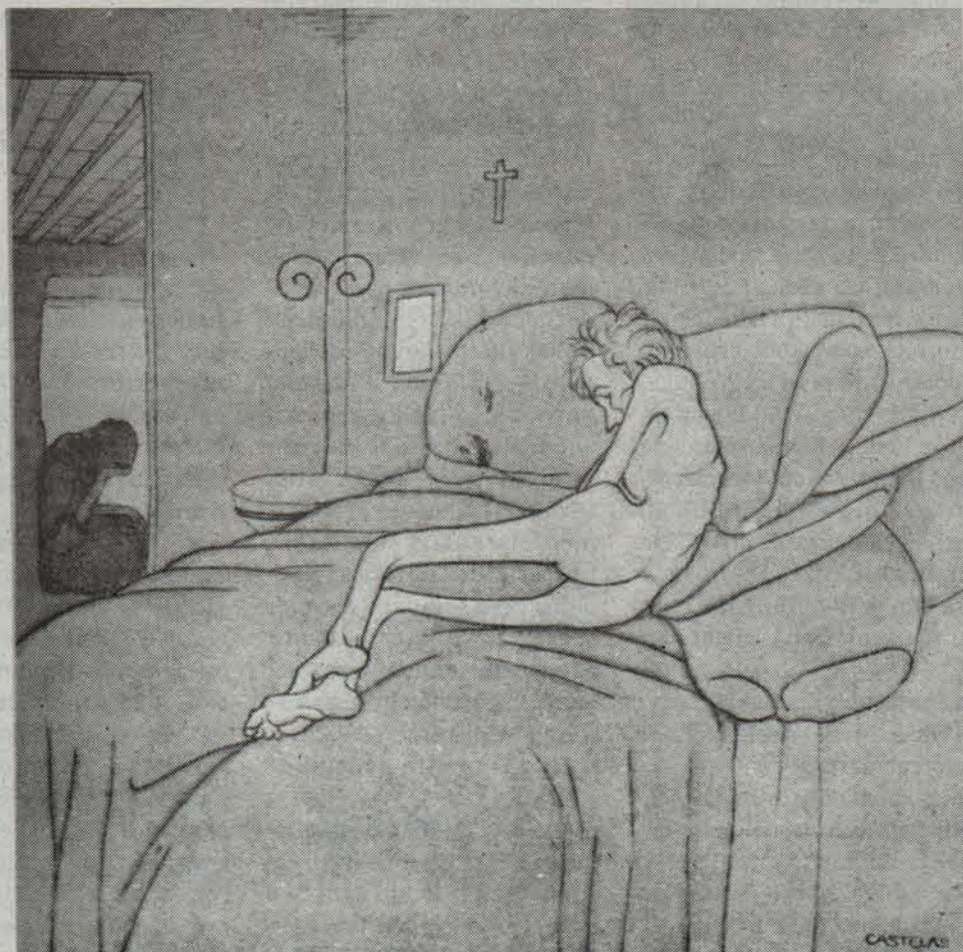
nak, meza, kontzertua, herri kirolak, jotak eta bazkaria, besteak beste.

▮ **Iruñea:** Jose Maria Romerak Ernest Hemingway y nosotros hitzaldia eskainiko du gaur, Iruñeko Kutxan (Armadeta Etorbidea), 20:00etan.

▮ **Etxarri-Aranatz:** Ana Karmen Huarte dietetikan aditua mehetzeko dietez mintzatu da datorren ostegunean, 19:30etan, Kultur Etxean.

Arestiren liburutegia

Castelao nos

O fracasado da emigración.

Atzerrian frakaso harturik.